

קנתה לה מוניטין בשדה-המדע. זה יותר משלשים שנה שהוא מנהל חפירות בארץ ישראל והחשיף כמה מקומות היסטוריים מהגליל ועד הנגב, בדרום הרי-יהודה, בדרום לחברון, מצפון לירושלים, ומתוך חקירה מדוקדקת הוכרו ונזדהו כמה מקומות-ישוב הנזכרים בתנ"ך. בשטח זה כתב ספרים אחדים בעלי משקל, והרבה מאמרים מדעיים המתמצים בחקר קדמוניות ישראל.

אולברייט הבלתי-יהודי הוא המתנגד הכי גדול של "בקורת המקרא", והוא היחידי בין החוקרים בתקופה האחרונה, שיצא בדברים חריפים נגד שיטת וילהלמין ותלמידיו, שהעיון להרוס את קדושת התנ"ך והכניסו מושגים של כפירה והריסה בנכס הכי יקר וקדוש בתרבות הישראלית. ובעיקר, הוא היחידי המאמת על ידי מופתים והיקשים את ספורי המקרא, כיציאת מצרים, קבלת התורה, כיבוש הארץ, תקופת הנביאים ומלכות ישראל. זיקתו אל עבודת מחקר זו היא זיקה נפשית לארץ ישראל וחבה יתרה לכתבי-הקודש. הוא מטובי אנשי המדע בתקופתנו המטפל בעבודתו מתוך גישה מדעית ביחד עם גישה היסטורית. במלחמתו נגד השיטה המסולפת של בקורת המקרא, הוא רואה מלחמה נגד אלה הרוצים לטשטש את קדושת כתבי-הקודש.

באחד מנאומיו באמריקה הדגיש, שתרבות ישראל כוללת בתוכה מתחלת ברייתה, יסודות בין-לאומיים. האבות הקדמונים באו מעבר לנהר ולא ממקום אחר. הוא רואה בתרבות ישראל הגיון נסיון ומעשי, שעולה מכלל חיי-אדם ונסיונותיו בניגוד לתרבות יון שהוא הגיון קלאסי העלול לבנות בניני-תוהו. התנ"ך הוא הנכס הגדול בתרבות העולם, ועל מדינת ישראל מוטל תפקיד גדול של מיזוג תרבות המערב והמזרח. התקופה הזאת, מאמין אולברייט, היא תקופת הרת תקוות ואפשרויות גדולות לעם שישוב למקור של תורת משה ובאחדות מין-האדם.

ולא רק מפליאות הן ידיעותיו בארכיאולוגיה של ארצות הקדם, אלא מפליאות הן בעיקר ידיעותיו העמוקות בשפה העברית וספרותה. ובוה הוא מחייב הרבה אנשי-מדע מעם ישראל, שעם כל כשרונותיהם המדעיים עדיין לא הסתגלו במכמני השפה העברית ואוצרותיה.

ד

הסופר העברי המנוח, ד"ר יעקב קלצקין, בנו של הגאון המפורסם רבי אליהו קלצקין ז"ל, רבה של לובלין ומנוחתו כבוד בירושלים, היה אחד מגדולי הספרות וגאוני הרוח בשדה המחקר והפילוסופיה שבדורנו. אילו היה נשאר בתחומים-התורניים היה נחשב לאחד הגאונים המובהקים מפאת עמקותו החזק דרת, הגיונו הנפלא, והיקף מחשבותיו שהרקיעו שחקים. אם "הסגנון הוא האדם", הרי בסגנונו העשיר והמגוון אפשר להכיר את האדם הגדול שבו.

ספריו בספרות ובמחקר — קרעים, תחומים, שקיעת החיים, אוצר המונחים הפילוסופיים, משנת ראשונים ואחרונים — הם תרומות מדעיות וספרותיות מן הסוג המעולה. המנוח סוקולוב ז"ל אמר: שתרגומו של "תורת המדות" הוא במדה מסוימה יותר משובח מן הספר בעצמו. הסגנון המדעי שלו אין דוגמתו אפילו בספרות הכללית.

ואם הסופר והמלומד הגדול הוזנח בחייו, לכל הפחות זכה שעזבונו הספרותי לא נשאר בקרן זוית כפי שקרה עם עזבונו של נחום סוקולוב. ¹²³⁴⁵⁶⁷ ^{אח"ח} "הכתבים" המכונסים, הכוללים מסות ועיונים, ודברי-מחשבה על החברה, המוסר, תורת הנפש, תורת המחשבה וכו' שהופיעו עכשיו בספר מיוחד בעריכתו של הסופר אברהם קריב, מבליטים את ברקיה-המחשבה וזוהר-הסגנון העוברים כחוט השני מתחלת הספר ועד סופו.

נפגשתי עם המנוח לפני כמה שנים בניו-יורק, בהרצאות על התנ"ך שניתנו על ידי הגאון רבי חיים הליר, שהיה כרוך אחריו בכל נימי לבבו ונפשו, ואז מצאתיו כבר שבור ורצוף בגוף ובנפש...

קלצקין היה, לפי דברי-עצמו, "אכול ספקות, צרוב אכזבה, מיוגע ומדוכדך בתוך לבטי שאלות והתהייות". אולם, כנראה מתוך מסותיו האחרונות, בא מיפנה חדש במהלך מחשבותיו, וגישתו אל עניני היהדות התבהרה בצורה חיובית נפלאה.

"תפלותיו" שנכתבו על ידו בתקופות-חיים שונות, שבהן הוא שופך את נפשו ורוחו לאלקים, מזכירות את התפלות והפיוטים של ר' שלמה אבן גבירול שריח של הזדככות הלב ואצילות-הנשמה מרחפת בהם. לפרקים הוא מגיע לידי אכסטזה עילאה של השתפכות הנפש, המרוממת אותו לידי ספירות גבוהות ועליונות.

ואלה הם דבריו:

"הריני יוצא ולומד מעצמי, כמה קשה לעמוד על טיבו האמתי של אדם. לדוגמה, אפילו מכירים, היודעים אותי ואת דעותי והליכותי זה ארבעים שנה, ודווקא אלה היודעים אותי ביותר — אי אפשר להם לשער ואף יהיו מסר-בים להאמין, שלפרקים אני מתעטף טלית ולובש תפילין ומתפלל ביחידות על גאולת ישראל מתוך חרדת קודש ובכיות ממושכות כאחד מאבותי הקדושים, כל שכן שלא יהיו מעלים על הדעת שלעתים אני קם בלילה, ואומר "תיקון-הצות" מתוך השתפכות הנפש עד כדי התשת כל כחותי..."

הכיסופים הטמירים של קלצקין למקורות היהדות אין בהם מן התימה והזרות. האילן, נופו ושרשיו היו כולם שתולים בגן החיים של האומה. גלגולים ונפתולים שונים ומבוכות ותהייות עצומות, עברו עליו, אולם מעולם לא זו ממקור-חיותו.

”כשאני מבקש להבריא מעלי את יצרי, הוא אומר באחת ממסותיו, ולהשרות עלי רוח הלימוד והעיון, אני מתחיל ללמוד בניגון הגמרא של אבי, ומיד אני נמשך אל עולם הרוח...”

הנבוכים שבדורנו, הרועים בשדות זרים, והנוהים אחרי השקפות וניגונים זרים יסיקו מסקנות מההוגה דעות המעמיק, שהיה בעצמו הנבוכ הכי גדול — ואף על פי כן לא רק הניגון של הגמרא נשאר עמוק עמוק בחביון נפשו, אלא גם הרוח של הגמרא...
וזה הוא מקצוע חשוב בבירורי-היהדות!

ה

גאונני הרוח הם הסוללים וכובשים את הדרך, ואילו יפיי-הרוח מיישרים את הדוריה ומשכללים אותה, כך אמר אחד הסופרים-ההוגים.
אילו הוכשר הדור היינו גיזונים ומתפרנסים כולו ממקור המקורות — מתורתם וממשנתם של הנביאים, התנאים, האמוראים, הגאונים ועד האחרון שבאחרונים, כי דבריהם דברי אלקים חיים הם; ועכשיו שלא הוכשר הדור ואנו מוכרחים להשתמש בכלים שאולים, ילמדו התועים בינה על כל פנים מגאונני המדע ומגדולי המחשבה. ישמשו הם לפנייהם כמבהיקי-אור וכסוללי-דרך, עד בוא אותה התקופה הנכספת והרצויה: — כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, נאום ה'! ...

דרך התועים

א

העובדא המובאת אופיינית היא. הדבר קרה באחת העיירות הפרובי-נציאליות הסמוכות לניו יורק. אחד מן הרבנים הקשישים נתבע לדין בפני ערכאותיהם, על ידי אכילת קורצא של אחד הצדדים, על שהוציא גט-פטורין עובר להכרעתו של בית-דין אזרחי, שזה הוא נגד החוק. המשפט עורר תגובה עצומה בעתונות הכללית. ”טיימס” הניו יורקי, העתון הנפוץ ביותר ברחבי אמריקה, הקדיש טורים שלמים לסנסציה זו שיש בה פגיעה ישרה בחוק, והעיקר — מפני שבמשפט זה היו מעורבים אישים בעלי-השפעה ואילי הכסף, וכדי היה הבזיון וקצף...

כששאלתי אותו רב, שהיה באמת אחד הגדולים, אבל מרוחק לגמרי מהוויות העולם, משום מה לא נזהר בענינים העלולים להביא לידי חילול השם על ידי תגובת העתונים, ענה לי הלה בתמימות: אילו באה אותה ההתקפה